

PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI DE UTILIZARE A PRACTICILOR INCLUZIVE ÎN PROCESUL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A LIMBII ENGLEZE

Dorin ROȘCA, profesor, L.T. “Miron Costin”, Florești, R. Moldova

Ludmila DOLGU, profesor, L.T. “Boris Dânga”, Criuleni, R. Moldova

Abstract. *In recent decades, inclusive education has become a functional principle at the level of school policies and educational practices. This appeared as a natural reaction of the society to its obligation to ensure the necessary framework and the conditions imposed by the specifics of the education of persons with special educational needs. The step that can be a model of good practice applied in other schools is the itinerant teacher who exploits the advantage that students with disabilities can learn with other children, using as many modern methods in interactive lessons.*

Keywords: *inclusive practices, special requirements, teaching-learning, modern methods, inclusive school.*

“Dacă un copil nu poate învăța în modul în care îi predăm, trebuie să îi predăm în modul în care el poate învăța...” Ignacio Estrada

Potrivit studiilor internaționale privind evoluțiile la nivel mondial, în ultimele decenii s-au înregistrat progrese notabile în ceea ce privește protecția și asigurarea respectării drepturilor copiilor, în particular, a dreptului de educație. Există o abordare general privind importanța educației și a asigurării accesului la educație pentru toți copiii, ca mod de realizare a altor drepturi fundamentale ale omului și mijloc de modelare a dezvoltării viitoare a umanității [3,p.10].

Organismele internaționale accentuează că este de o importanță crucială ca toți copiii și tinerii să aibă acces la educație. La fel de important este și ca aceștia să fie capabili să participe deplin la viața școlară și să atingă rezultatele dorite de la experiențele lor educaționale. În timp ce învățarea bazată pe performanțe academice este deseori utilizată ca indicator al rezultatelor educației, învățarea bazată pe satisfacerea nevoilor urmează a fi concepută mai larg, ca achiziționarea de valori, atitudini, cunoștințe și abilități necesare pentru a face față provocărilor lumii contemporane, adică a fi participant activ în societate prin valorificarea propriului potențial [3, p.10].

Promovarea incluziunii înseamnă încurajarea unor atitudini pozitive și îmbunătățirea cadrului social și educațional pentru a face față noilor cerințe, implicând îmbunătățirea intrărilor, proceselor și mediului învățării, pentru a sprijini experiența de învățare atât la nivel de elev și mediul lui de învățare, cât și la nivel de sistem. Realizarea dezideratului respectiv se bazează pe voința politică și capacitatea statelor de a adopta politici de echitate socială, prin dezvoltarea legăturilor intersectoriale și promovarea incluziunii educaționale ca element constitutive al învățării pe parcursul întregii vieți.

Acesta este contextual în care în ultimele decenii, în toate țările europene, dar și ale lumii, în general, se vorbește tot mai intens despre educația incluzivă, care constituie un fundament important pentru asigurarea egalității de șanse pentru copiii/elevii cu cerințe speciale în diverse aspecte ale vieții: educație, formare profesională, încadrarea în muncă etc.

Principiul de bază care conduce procesele respective este nevoia imperativă de creare a unor sisteme de învățământ flexibile, receptive la nevoile diferite și complexe ale elevilor.

În conformitate cu statisticile Organizației Mondiale a Sănătății, circa 15% din populația globului pământesc sunt persoane cu dizabilități, ceea ce constituie aproximativ 1 miliard de oameni, din care cel puțin 200 milioane sunt copii, iar 80 la sută dintre ei provin din țările în curs de dezvoltare. Aceste statistici îngrijorătoare determină stringența problemei pe plan internațional și ridică sarcini și angajamente importante pe agenda statelor și guvernelor [ibidem, p. 18].

Este recunoscut faptul că fiecare copil este unic și, din aceste considerente, există un spectru foarte larg de CES, care deseori sunt asociate, dar, de asemenea, sunt cerințe specifice care se referă, de obicei, direct la anumite tipuri de dizabilități. La modul general, copiii au necesități și cerințe care se încadrează în, cel puțin, unul din următoarele patru domenii:

- comunicare și interacțiune;
- cunoaștere și învățare;
- comportament, dezvoltare emoțională și socială;
- necesități senzoriale și/sau fizice;

Impactul acestor combinații asupra capacității copilului de a funcționa, a învăța și a avea succes trebuie să fie luat în considerare. Cu toate acestea, nu este corect ca școlile să evidențieze/accentueze categoriile de CES și, mai ales, copiii care se confruntă cu diferite probleme. Centrarea pe copil ar trebui să se manifeste, mai degrabă, în evaluarea și identificarea necesităților lui decât în depistarea unei anumite boli sau sindrom. Ar fi, probabil, de ajutor să se ia în considerare CES ca fiind de un nivel “înalt” sau “scăzut” și incidența ar fi “ridicată” sau “scăzută”, recunoscând că domeniile în care se manifestă necesitățile pot fi legate între ele și cu un mix de necesități de nivel scăzut poate fi la fel de important ca o necesitate de nivel înalt..

În Republica Moldova, au fost aprobate, în consens cu politicile internaționale, Strategia și Planul Național de Acțiuni “Educație pentru Toți” (2003), care au promovat acțiuni importante precum asigurarea/ realizarea dreptului și accesului la educație:

- dezvoltarea politicilor de incluziune a copiilor cu cerințe educaționale speciale în sistemul educațional comun;
- elaborarea suportului metodic adecvat, în special pentru instruirea copiilor cu dificultăți de învățare;

- integrarea social a copiilor aflați în situații de dificultate, crearea condițiilor adecvate pentru dezvoltarea lor psihologică;
- susținerea materială a copiilor din familiile socialmente vulnerabile [5, p. 27].

Așadar, educația incluzivă de calitate presupune relevanță, eficiență, eficacitate și adecvare la nevoile și așteptările beneficiarilor.

Argumentele respective ne conturează ideea că și elevii atipici trebuie să studieze limba engleză, să aibă acces la studii de calitate, alături de ceilalți colegi.

Școlile trebuie să includă în procesul educațional toți copiii, indiferent de condițiile fizice, intelectuale, sociale, emoționale, lingvistice sau de altă natură ale acestora. Școlile trebuie să includă în egală măsură copiii cu dizabilități și pe cei supradotați, copiii străzii și pe cei încadrați în muncă, copiii aparținând populațiilor locuind în zone greu accesibile sau ducând o viață nomadă, copiii aparținând minorităților lingvistice, etnice sau culturale, precum și copiii provenind din alte zone sau grupuri dezavantajate sau marginalizate.

Incluziunea (școlară) este procesul permanent de îmbunătățire a serviciilor oferite de unitățile de învățământ pentru a cuprinde în procesul de educație toți membri comunității, indiferent de caracteristicile, dezavantajele sau dificultățile acestora. Educația incluzivă presupune extinderea scopului școlii obișnuite, transformarea acesteia pentru a putea răspunde și altor categorii de copii, în special a copiilor cu CES. Educația incluzivă are ca scop adaptarea continuă a școlii la cerințele speciale de învățare ale elevilor și se realizează prin eliminarea barierelor în învățare și asigurarea participării tuturor celor vulnerabili la excludere și marginalizare printr-o abordare strategică menită să faciliteze necesarul învățării pentru toți copiii [2, p. 19].

Școala incluzivă este unitatea de învățământ în care se asigură o educație pentru toți copiii și reprezintă mijlocul cel mai eficient de combatere a atitudinilor de discriminare și segregare. Copiii/elevii din aceste unități de învățământ beneficiază de toate drepturile și serviciile educaționale, psihoterapeutice, medicale și sociale, conform principiilor incluziunii sociale, echității și al asigurării egalității de șanse [2, p.25]. Școala de tip incluziv este școala de bază, accesibilă, de calitate și care își îndeplinește menirea de a se adresa tuturor copiilor, de a-i transforma în elevi și de a-i deprinde și abilita cu toate cunoștințele și aptitudinile de bază.

În pedagogia contemporană există o preocupare intensă pentru găsirea căilor și mijloacelor optime de intervenție educativă încă de la vârstele mici asupra unei categorii cât mai largi de populație infantilă.

Integrarea școlară - proces de adaptare a copilului la cerințele școlii pe care o urmează, de stabilire a unor raporturi afective pozitive cu membrii grupului școlar (clasă) și de desfășurare cu succes a prestațiilor școlare. Asimilarea de către copil a statutului de elev este rezultatul unor

modificări interne în echilibrul dintre anumite dominante de personalitate cu consecințe în planul acțiunii sale [2, p.26].

Primirea în școală a copilului cu cerințe educative speciale, atitudinea față de el, trebuie să păstreze o aparență de normalitate, copilul trebuind să fie tratat la fel cu ceilalți copii din clasă. Conduita și atitudinea învățătoarei trebuie să demonstreze celorlalți copii că i se acordă școlarului cu dizabilități aceeași valoare ca și celorlalți, respectându-se principiul democratic al valorii egale. Dificultățile de învățare pot fi identificate atunci când există o neconcordanță în trecerile dresate elevilor și resursele lor personale de a răspunde acestora. Acestea sunt interactive prin însăși natura lor, adică nu pot fi percepute izolat de situație sau de contextul în care apar. Dificultățile de învățare sunt rezultatul unor combinații atât de complexe de factori, încât rareori este posibil să identifiți o cauză anume. Chiar și în cazul în care avem un elev cu limitări cognitive sau cu probleme medicale care îngreunează învățarea, putem afirma că dificultățile pe care le va întâmpina vor varia în funcție de atitudinile și așteptările celorlalți. Astfel, este clar că sprijinul, înțelegerea și suportul pe care elevii cu dificultăți de învățare le primesc, joacă un rol însemnat în progresul lor educațional [4, p. 15].

Curriculum școlar trebuie să fie controlat de nevoile elevilor. Să îl gândim accesibil, centrat pe nevoile și punctele forte ale elevilor, să valorifice colaborarea, experiența personală și ocaziile sociale, fiind mereu focalizat pe esențial.

Etapile prin care profesorul adaptează curriculum sunt: identificarea punctelor slabe și ale celor forte ale fiecăruia, stabilirea priorităților de învățare, instruirea prin metodele și strategiile cele mai adecvate, înregistrarea progreselor elevului și evaluarea intervenției.

Fiecare copil cu dificultăți de învățare are dreptul de a fi considerat un copil cu șansă la dezvoltare și felul cum îl apelăm este important pentru imaginea lui. Munca didactică trebuie să pună în centru copilul, nu problema acestuia. Copilul cu nevoi speciale integrat în școala obișnuită are nevoie nu doar de adaptare curriculară, sprijin psihopedagogic, acceptare și susținere din partea învățătorului /profesorului integrator, ci și de un mediu social propice dezvoltării, de un rol bine definit, recunoscut în grupul în care își va petrece majoritatea timpului-clasa de elevi [4, p.31].

Profesorul de sprijin, împreună cu profesorul/învățătorul integrator trebuie să recunoască faptul că integrarea copilului cu nevoi speciale este dependentă de modul în care clasa, ca întreg, îl acceptă printre membrii ei, iar acest lucru poate să devină hotărâtor în cazul unui copil cu CES.

Cadrele didactice trebuie să cunoască și să utilizeze o gamă diversificată de strategii didactice care se identifice și să sprijine rezolvarea dificultăților de învățare în clasă.

În acest context învățătorul/profesorul clasei este de dorit să respecte câteva cerințe:

- să cunoască bine dificultățile de învățare ale fiecărui elev, modul lor de manifestare și domeniul în care apar;

- să se asigure că elevii aflați în situații dificile au achiziționat aptitudinile prelabile;

- să adapteze materialul didactic folosit la fiecare temă;
- să procure material de sprijin atunci când este nevoie;
- să-și rezerve un timp necesar în fiecare oră pentru a evalua eficacitatea activităților de învățare și predare;
- învățătorul/profesorul clasei trebuie să organizeze situații de învățare variate la care să participe toți elevii, inclusiv cei cu dificultăți;
- învățarea trebuie să se producă într-un mediu stimulat și adecvat pentru toți copiii, deci și pentru cei care primesc o intervenție suplimentară în afara clasei [6, p.45].

Limba pe care o vorbim este prima limbă pe care o vor învăța copiii. Este prima legătură cu noi, cu restul familiei și cu cultura și societatea lor. Este limba pe care o folosesc prima dată pentru a învăța despre lumea care-i înconjoară. Punctul de pornire în viață este generat de limba maternă. Învățarea limbii materne prevede un șir de avantaje:

-legătura cu tradițiile noastre culturale importante; -dezvoltarea abilităților de comunicare; -menținerea contactului de generații; -însușirea elementelor esențiale etc.

Copiii care locuiesc în Marea Britanie au nevoie de limba engleză pentru a reuși la școală și în viață. Spre fericirea noastră, copiii mici pot deveni bilingvi ușor. O persoană care vorbește mai mult decât o limbă are mai multe oportunități de a studia, călători și lucra, atât în Marea Britanie, cât și în Europa și-n lumea. Copiii ce cunosc două sau trei limbi formează abilități de gândire mai puternice, ceea ce, de obicei conduce la rezultate mai bune la învățătură. Cunoașterea unei limbi străine înseamnă, în primul rând, posibilități mult mai mari de comunicare și acces la culturi noi. Studiarea unei limbi străine ne demonstrează cum gândesc și ce simt alte societăți, care sunt valorile promovate și modul prin care se exprimă. Ne pune în față cu o cultură, pe care, dacă o cunoaștem, putem vedea mult mai mult decât propria societate.

Limbile străine, în 2014, au devenit o necesitate atât în viața de zi cu zi, fiind și un atu în găsirea unui loc de muncă.

Învățarea unei limbi străine reprezintă o investiție în viitorul nostru. Asimilarea unei limbi străine de circulație internațională, cum este limba engleză, ne va ajuta să ne descurcăm excelent într-o mulțime de țări din lumea întreagă, fapt care ne va permite să străbatem globul în lung și-n lat fără problem [1, p.72].

Propunem în continuare câteva secvențe din cadrul lecțiilor cu referire la utilizarea unor practice inclusive în clasa de limba engleză.

Astfel, în cadrul orelor de limbă engleză, pentru învățarea părților corpului, împreună cu elevii am realizat un joc cu o oglindă; se fixează o oglindă, iar lângă ea, pe rând, câte un panou în care un copil pune mâna pe cap, sau pe ureche, copilul trebuind să imite poziția din desen; cu ajutor și prin

repetiție, copilul va reuși astfel să își realizeze o schemă cognitivă prin care să atribuie denumirile corecte în limba engleză părților componente ale corpului său, ajutat fiind de suportul vizual.

Cadrul didactic lucrează cu acești elevi la crearea unei povești personale gratuite on-line în aplicația *Story Jumper*. Acesta este un produs de care toți elevii pot fi mândri și acest lucru ar putea contribui la creșterea încrederii în sine. Pe de o parte, această aplicație este concepută pentru a oferi profesorului o interfață pentru gestionarea și revizuirea muncii elevilor și, pe de altă parte, menține controlul strict de confidențialitate asupra informațiilor elevilor. Mai mult decât atât, acest instrument este ușor de utilizat, iar instrucțiunile despre cum să creați cărți de povestiri digitale sunt furnizate clar și pas cu pas de autori; de exemplu, această aplicație le arată elevilor cum să folosească elemente de recuzită (personaje și obiecte), scene (fundaluri), fotografii și text. Nu în ultimul rând, unealta inspiră și motivează copiii, provocându-i să fie creativi, să ia decizii și să lucreze independent.

Platforma Liveworksheets – numită „aplicație pentru viață” am utilizat- pentru a construi activități de învățare, foi/cărți de lucru, care se pot efectua online interactiv, pentru evaluare, cu feedback imediat.

Ne-am înregistrat cu elevii, am creat conturi, pentru a le putea verifica temele în timp real. Aici elevii pot rezolva/completa fișele de lucru online și pot trimite răspunsurile profesorului. Acest lucru este bun pentru elevi (este motivant), poate fi și distractiv, pentru profesor (economisește timp) și pentru mediu (economisește hârtie).

O altă aplicație folosită este *Wordwall*, care poate fi utilizată pentru a crea atât activități interactive, cât și printabile. Majoritatea șabloanelor sunt disponibile atât într-o versiune interactivă, cât și într-o imprimabilă. Cel mai des le creăm mici jocuri interactive, iar elevii trebuiau să răspundă/aleagă răspunsurile corecte. Elevii lucrează cu Adevărat sau Fals, Ghicește cuvântul care lipsește, roata alegătoare (*care indică care va răspunde primul*), anagrame, găsește perechea, etc.

O altă metodă este „*Masa rotunda*,- o tehnică de învățare prin cooperare care este indicat a fi folosită în grupuri mici de elevi. Aici ne-am propus trecerea de la un elev la altul, într-un sens bine stabilit, a unei hârții și a unui creion. Fiecare elev nota cu acest creion și pe aceasta hârtie informațiile, ideile soluțiile sale. Sau o alta varianta este ca fiecare elev să aibă un creion de alta culoare, hârtia fiind aceea care va trece de la un elev la altul. Pentru început am formulat o întrebare sau problemă, iar formularea individuala a răspunsurilor și colectare a acestora o făceam prin una dintre modalitățile de mai sus. Forma orală a mesei rotunde este "Cercul". Rapid și eficient, aceasta tehnica obliga pe fiecare membru al grupului, într-o ordine stabilită să participe la discuții cu o idee.

Jocurile de rol sunt ideale pentru orice arie de dezvoltare, dar, în cazul autonomiei personale, elevii speciali pot învăța ușor principii esențiale ale vieții de zi cu zi: "*At the show*", "*Visiting the museum*", "*On a trip*", "*With friends*". Observând de fiecare dată comportamentul colegilor, imitându-

l și generalizând fiecare noțiune dobândită într-o situație reală, autonomia personală va fi îmbunătățită semnificativ.

Astfel, copiilor le plac aceste metode activ-participative și chiar dacă uneori copiii cu CES nu le înțeleg pe deplin ei solicită să participe în număr cât mai mare la realizarea lecției. Lista metodelor și tehnicilor este foarte vastă și poate fi folosită și îmbogățită în funcție de imaginația și creativitatea noastră în calitate de profesori și în funcție de nivelul clasei la care predă.

În concluzie, putem afirma că progresul școlar se obține treptat prin muncă și efort uriaș depus atât de cadrul didactic, cât și de elev. Capacitatea de învățare a elevilor cu CES, ambianța și sprijinul familiei și a societății în general, influențează foarte mult obținerea unui progres școlar real.

Bibliografie

1. Bulat, G., Gînu, D., Rusu, N. Evaluarea dezvoltării copilului: Ghid metodologic”. Chișinău: Lumos Foundation, 2015.
2. Gherguț, A. Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrată., Iași: Ed. Polirom, 2001.
3. Gînu, D. Suportul educațional. Asistența copiilor cu cerințe educaționale speciale: Ghid metodologic. Chișinău: Lumos Foundation Moldova, 2015.
4. Hall și Tinklin. Elevii cu deficiențe din învățământul superior. Consiliul Scoțian de Cercetare a Educației, 1998.
5. Velișco, N., Bulat, V. Educație incluzivă: Unitate de curs. Chișinău: Lumos Foundation Moldova, 2017.
6. Vrajmaș, T. Învățământul integrat și/sau incluziv pentru copiii cu cerințe educative speciale. București: Ed. Aramis, 2001.